

Édesapja útbaigazítása: olyan vagy, mint az összes többi az osztályodból, egyetlen dologban lehetsz más, ha többet tudsz

▲ FOTÓK: GÁLNA ZOLTÁN

Mozaikkockák a sors terepasztalán

Beszélgetés a marosvásárhelyi Szász Ávéd Rózsával

● Már nincs vagy alig van Erdélyben olyan örmény származású, akinek mindkét felmenője, anyja, apja örmény lett volna. Emiatt a marosvásárhelyi Szász Ávéd Róza örmény származásúnak tartja magát, noha édesanyja székely volt. Apai ősei 700 évvel ezelőtt hagyták el az óhazát. Gyerekkori hallomás-mozaikkockáihoz hozzátéve a felnőttkori tapasztalatot és tudást, kirajzolódott számára az örmény múlt története.

ANTAL ERIKA

– Édesapám részéről vagyok örmény. Családnevünk után lehet tudni, hogy nem Moldvában megtelepedett örmények voltak azok az ősök, akik bejöttek Erdélybe, hanem leghamarabb Csernovicból, de lehet, hogy Galíciából érkeztek. Az erdélyi betelepédést jóval megelőzte a galíciai örmények letelepedése, akik már jóval azelőtt, hogy Erdélybe jöttek volna, ott éltek, és örmény püspökséget alapítottak. Az 1200-as évek végén Örményországból, Aniból elindult vagy a hozzájuk csatlakozott más örmény családok azért választották úti célnak a tőlük északra lévő, akkoriban Lengyelországhoz tartozott Galíciát, mert tudták, hogy ott már van örmény püspökség. Aztán voltak, akik lemorzsolódtak, letelepedtek Moldvában, Bukovinában, Moldáviában, mások továbbmentek.

Összefüggően talán csak az erdélyi kolónia, diaszpóra létezik még. A többi felszámolódott ilyen-olyan körülmények következtében.

– **A családban mennyire ragaszkodtak az örmény identitáshoz?**

– Őseim először Gyergyószentmiklóson telepedtek le. Ott nagy örménytelep jött létre, templomot építettek, beépítették a város központját, hozzájárultak az iparosodáshoz és polgáriásodáshoz. Elkövetkezett egy olyan pillanat az életükben, amikor új telephelyeket, új életlehetőségeket kerestek, így költözött a mi családunk is Gyergyóalfaluba. A helytörténészek szerint volt olyan időszak az 1800-as években, amikor Alfaluban negyven örmény család élt, ami óriási szám, ha elgondoljuk, hogy egy-egy familián belül, mint amilyen a miénk is volt, egyazon időben legalább nyolc örmény család élt egymással szoros közösségben. Mind együtt: a nagyszülők,

tíz gyermek egy családban, hosszan elnyúló gyermekáldások. És ami még engem megragadott, hogy Alfaluban már nemcsak a Gyergyószentmiklósról átköltözött örmény családok éltek, hanem például a gyógyszerész Vojth család Szamosújvárról és környékéről költözött oda. Ez volt az az időszak, amikor a határőrséget szervezte az osztrák császárság, és a betelepített katonaság ellátmányát, mind az állatokét, a lovakét, mind a hadseregét, a környékbeliek biztosították. Erre nagyon jók voltak az örmény kereskedők, akik azon nyomban átálltak zabot termeszteni, és eladták az osztrák hadseregnek. Tehát mindig alkalmazkodtak az adott lehetőségekhez. Hogy ebből az alfalvi örmény közösségből később miért váltak ki, vagy miért kerestek más lehetőségeket, az már a két világháború közötti eseményekhez kötődik, amikor más megélhetést kellett keresni. A fiatalok tanultak, a kereskedelemben az örmények közvetítői szerepet is vállaltak, mint Vásárhelyen a Csíki család a Sáros utcában, akiknek társzékerei hordták az árut Bécsbe és onnan vissza Vásárhelyre azt, amire itt volt szükség.

– **Mikor került a család Marosvásárhelyre?**

– Édesapám 1937-ben költözött Marosvásárhelyre, tulajdonképpen ő az alfalvi községházának volt az alkalmazottja,

és úgy helyezték '37 után ide, aztán Maros-Tordavármegye számvevőszékének alkalmazottja lett. Később, vagy két év múlva jött a család is. A városban már élt két unokatestvére. Én már itt születtem, '44-ben. Nagyon hiányoztam (!), de úgy látszik, mindenképpen meg akartam maradni.

Anyámék alig-alig Vásárhelyre költözöttként becseppentek a második világháborúba, alig volt ismerősük. Az államosítás után következett a kitelepítések időszaka, kényszerlakhelyek, kényszermunkahelyek, ami a familiát, a rokonságot is érintette, ha nem is közvetlenül a szüleimet.

Nem volt ildomos se a családon belül, se azon kívül hangoztatni a máshová tartozást. Már elemista voltam, 11–12 éves, amikor a nyarakat az Alfaluban maradt egyik rokon családnál töltöttem, amikor konkretizálódott bennem, hogy a félszóval, fél mondatokkal emlegetett örménység, örmény család mit is jelent. Nem beszélve arról, hogy apámtól út-uralvól, mikor elküldtek Alfaluba, azt a feladatot kaptam, hogy amikor jössz haza, úgyis korábban felvisznek Szentmiklóstra, és mielőtt felülne a vonatra, elmész az örmény templomba. De hogy az hol van, én hogy jutok el oda, nem mondta. Annyit mondott, hogy megkeresed az egyik apáca nénit. Értsd, amit mondani akarok: elmondod, hogy ki vagy, megkéred, hogy nyissa ki a temp-

”

Fontos az örmény családokban az étkezési kultúra, de ennél sokkal fontosabb a hithez, a valláshoz való ragaszkodás.